

Конгресс направлен на объединение и использование интеллектуальных ресурсов страны. Это – уникальное событие, в ходе которого предпринята мозговая атака и выработаны рекомендации по стабильному социальному развитию России, совершенствованию воспитания и образования, философского и организационно-управленческого знания на ближайшую перспективу.

После Конгресса Санкт-Петербургский Университет предложил проводить День философии в дату 80-летия памятного события – отправки в 1922 г. философского Корабля с представителями русской интеллектуальной элиты. Тогда тонкий слой интеллекта, наработанный в течение столетий, был насильственно отторгнут от России. С кораблем из России в Европу уплыли философский разум и духовность. Наши современники надеются, что возврат утраченного произойдет благодаря стараниям и достижениям философов, творческих деятелей, обществоведов и гуманитариев современной России.

И чтобы вновь нам беды не грозили,
мы славных не дадим забыть имен.
Да будет день философа в России!
Да не прервется связь времен!

Bogumiła Truchlińska

Konferencja: *Filozofia wobec XXI wieku* (23–24.09.2002 r.)

Конференция: Философия в облици XXI века (23–24.09.2002 г.)

W dniach 23–24 września 2002 r. miało miejsce spotkanie filozofów z Europy Środkowej i Wschodniej na temat **Filozofia wobec XXI wieku**. Organizatorem był Instytut Filozofii UMCS; organizacją konferencji i przygotowaniem materiałów zajęli się prof. dr hab. Leszek Gawor i mgr Piotr Konderak. Na konferencję przybyli goście: prof. dr hab. Petro Kraluk (Uniwersytet z Ostroga), dr Basia Nikiforowa z Uniwersytetu Wileńskiego, prof. dr hab. Wadim Aleksiejewicz Salejew z Mińska, mgr Andrij Bondarenko (EUKPiUU, Lwów); polskie ośrodki akademickie reprezentowali: prof. dr hab. Józef Bańka (UŚ), prof. dr hab. Henryk Borowski (PL), prof. dr hab. Józef Dębowski (UWM), dr hab. Mieczysław Jagłowski (UWM), dr hab. Krzysztof Kościuszko (UWM), dr Grzegorz Mitrowski (UŚ), dr Agnieszka Nogał (UW), dr hab. Robert Piłat

(IFiS PAN), prof. dr Jan Szmyd (AP, Kraków), prof. dr hab. Wiesław Sztumski (UŚ), prof. dr hab. Maria Szyszkowska (UW), prof. dr hab. Włodzimierz Tyburski (UMK), prof. dr hab. Andrzej L. Zachariasz (URz), i in. Wśród gości był też obecny prof. dr hab. Roman Tokarczyk z Wydziału Prawa UMCS, od lat zafascynowany filozofią, a zwłaszcza filozofią prawa. W obradach uczestniczył niemalże cały Instytut Filozofii, toteż nie będę tu wymieniała nazwisk, te zawierają materiały konferencyjne, a ich prace, mam nadzieję, zostaną umieszczone w pracy zbiorowej, przygotowywanej przez Wyd. UMCS.

Gości powitał i dokonał aktu otwarcia konferencji dyrektor Instytutu WFiS UMCS prof. dr hab. Stanisław Jedynek. Organizatorzy podzielili obrady na część plenarną i prace w sekcjach, wyodrębniając następujące sekcje: **I – Człowiek – historia – kultura**. Przewodniczący – prof. dr hab. Zdzisław Jerzy Czarniecki (faktycznie w jego zastępstwie prowadził debatę prof. dr hab. Stefan Symotiuł), **II – Epistemologia wobec XXI stulecia** (przewodniczący – prof. dr hab. Jacek Paśniczek, dziekan WFiS), **III – Porządek moralny w perspektywie XXI wieku** (przewodniczący, prof. dr hab. Lesław Hostyński).

Podczas obrad plenarnych wygłoszono następujące referaty: prof. dr hab. M. Szyszkowska: *Świat wartości człowieka XXI wieku*, prof. dr hab. Józef Bańka: *Sermonizm jako postać neosemantyzacji klasycznej definicji prawdy w re-centywizmie*, dr hab. Teresa Pękala: *Ponowoczesność jako estetyczna wspólnota smaku*, prof. dr hab. J. Szmyd: *Cywilizacja w zagrożeniu: imperatywy i antynomie moralne globalizacji ekonomicznej*, prof. dr hab. R. Tokarczyk: *Filozofia prawa we współczesności* oraz prof. dr hab. A. L. Zachariasz: *Kultura europejska naszego czasu a idea końca filozofii pierwszych zasad*. Żałować wypada, że zabrakło zgłoszonych na sesję referatów prof. Anatolija Karasia (Uniwersytet Iwana Franki we Lwowie), pt. *Wolność w społeczeństwie obywatelskim* i Bogdana Szajkowskiego (University of Exeter), pt. *Zderzenie czy konwergencja cywilizacji*. Wypada mieć nadzieję, że teksty te znajdą się w materiałach pokonferencyjnych, stanowiących dorobek sesji.

W sekcji I referaty przedstawili 23 X 2002 r.: prof. dr hab. Wadim Al. Salejew pt. *Człowiek a pluralizm kulturowy*, prof. dr hab. Bogumiła Truchlińska: *Tradycje polskiego unionizmu*, dr Basia Nikiforowa: *Pluralizm religijno-kulturowy*, dr Agnieszka Nogal: *Zmierzch państwa narodowego*, dr Mariola Kuszyk-Bytniewska: *Pluralizm ontologiczny a pluralizm kulturowy. Floriana Znanieckiego teoria rzeczywistości konkretnej*. W drugim dniu obrad: prof. Petro Kraluk wygłosił referat pt. *Chrześcijaństwo a nacjonalizm*, prof. Wiesław Sztumski: *Filozofia przeżycia w warunkach globalnych zagrożeń*, dr Maciej Rajewski: *Ujęcie zmiany społeczno-kulturowej w naukach antropologicznych*, mgr Marcin Krawczyk (UMCS): *Człowiek jako podmiot tworzenia i odpowiedzialności*, mgr Andrij Bondarenko: *Spoleczeństwo otwarte: ostateczne zwycięstwo nad instynktami czy nowy poziom wolności*. Przewodniczący sekcji prof. dr hab. S. Symotiuł wystąpił z referatem niejako podsumowującym rozważania

pt. *O możliwości radykalnej przebudowy cywilizacji*, a właściwie o sposobach ratowania stojącej w obliczu różnych zagrożeń cywilizacji.

Sekcja II pn. *Epistemologia wobec XXI w.*, w pierwszym dniu obrad rozważała i przedyskutowała problemy wyrażone w referatach: dr hab. K. Kościuszki pt. *Racjonalizm różnicy*, dr Pawła Bytniewskiego (UMCS) *Znaki w trzech modelach poznania*, dr Grzegorza Mitrowskiego *Zasada wszelkich zasad* i dr Grażyny Żurkowskiej (UMCS): *Jan Strzednicki – metafizyczne podstawy poznania*. Natomiast w dn. 24 września miały miejsce wystąpienia: prof. dr hab. Józefa Dębowskiego pt. *Pułapki i bezdroża komputacjonizmu*, dr hab. Marka Hetmańskiego (UMCS): *Jaka epistemologia wynika z kogniistyki*, dr hab. Zbysława Muszyńskiego (UMCS) *Treści stanów umysłowych w perspektywie ekstermalizmu*, dr Piotra Gizy (UMCS) – *Czy komputerowe systemy odkryć dostarczają argumentów na rzecz realizmu?*, dr Andrzeja Łukasika (UMCS) – *Kosmologiczna zasada epistemologiczna*, dr Andrzeja Kapusty (UMCS) – *Rozumienie i wyjaśnienie patologii umysłu wobec „paradygmatu kognitywnego”* oraz mgr Moniki Malmon (UMCS) *Aktualność sylogistyki modalnej Arystotelesa w XXI wieku*.

Obrady sekcji III skupiły się na kwestiach moralnych w perspektywie XXI wieku. Wygłoszono następujące referaty o różnym stopniu ogólności: prof. dr hab. Henryk Borowski – *Etyka uniwersalna jako pogłębiony i poszerzony dekalog trzeciego tysiąclecia*, prof. dr hab. Lesław Hostyński (UMCS) – *Wartości utylitarne wobec zagrożeń ekologicznych*, prof. dr hab. Włodzimierz Tyburski – *Etyka środowiskowa – stanowiska i kontrowersje*, dr Jarosław Sak – *Problem totalizacji przedmiotu bioetyki*, mgr Justyna Stecko (UMCS) – *Bioetyka końca życia*, mgr Jacek Zalewski (UMCS) – *Odpowiedzialność i ontologia*. 24 września referaty przedstawili: prof. dr hab. Jadwiga Mizińska (UMCS) – *Nieporządek moralny: wina bez sprawcy*, prof. dr hab. Tadeusz Szkołut (UMCS) – *Idea humanizmu w perspektywie ponowoczesnej*, dr hab. Anna Drabarek (UMCS) – *Demokracja i sprawiedliwość*, dr hab. Mieczysław Jagłowski – *Tolerancja jako zasada destrukcji kultury metafizycznej*, dr Jacek Lejman (UMCS) – *Filozoficzne aspekty nowej biologii*, dr Halina Rarot (UMCS) – *Fundamentalizacja idei tolerancji*, mgr Marzena Cichorzewska (PL) – *Rola etyki we współczesnym biznesie* oraz mgr Robert Wijowski – *Humanistyczne elementy w powieści postmodernistycznej*.

Już sama prezentacja tytułów referatów ujawnia ich znaczny „rozrzut”, bogactwo i wielostronny ogląd XXI wieku z różnych perspektyw: historycznej, aksjologicznej, antropologicznej, filozoficzno-kulturoznawczej i teoriopoznawczej. Kategoria przyszłości wyznaczała tu horyzont refleksji, choć nie znaczyło to, że zabrakło rozważań opartych mocno na płaszczyźnie terażniejszości (choćby recentywizm prof. Bańki) czy odwołań do tradycji i prób aktualizacji (przykładowo referat M. Malmon czy B. Truchlińskiej). Nie jest tu możliwe omówienie wszystkich najważniejszych nawet stanowisk, toteż skupię się na zasygnalizowaniu problematyki obrad plenarnych i sekcji, w której obradach

bezpośrednio uczestniczyłam. Wprowadzeniem w filozoficzną problematykę współczesności było wystąpienie prof. dr hab. M. Szyszkowskiej pt. *Świat wartości człowieka XXI wieku*. Autorka ukazała tę problematykę w dwoistym aspekcie: wartości, które funkcjonują u progu XXI wieku, i wartości, które mogą i powinny funkcjonować. Również człowiek był ujęty dwoiście: jako indywiduum i jako obywatel. Odduchowienie człowieka współczesnego, jego pogoń za karierą i sukcesem – to zjawiska negatywne, albowiem celem człowieka winno być – zdaniem Autorki – „tworzenie człowieczeństwa w sobie”. Prof. Szyszkowska zwróciła też uwagę na istotny fakt, że przeszłość cenimy za dzieła kultury, a nie techniki i gospodarki.

Odwwołanie do kategorii „życia” (zapewne też duchowego) jako podstawy istoty prawa było wynikiem analizy, prezentacji wielości kierunków filozofii prawa w dobie współczesnej i konstatacji jej nie najlepszej kondycji w wystąpieniu prof. dr hab. Romana Tokarczyka.

Wystąpienie prof. dr hab. J. Bańki skupiło się na przywołaniu filozoficznej przeszłości. Główne tezy to: spór o uniwersalia a problem definicji prawa, re-centywizm jako kierunek rozwiązywania sporu o powszechniki na gruncie teorii poznania, sermonizm w wersji klasycznej i jego stosunek do nominalizmu oraz miejsce sermonizmu w próbie neosemantyzacji klasycznej definicji prawdy.

Na antypody czasu historycznego w stosunku do poprzedniego wystąpienia przeniósł słuchaczy referat dr hab. Teresy Pękałi, zajmującej się problematyką estetyczną ponowoczesności. Autorka poszukiwała odpowiedzi na pytanie o rolę doświadczenia i relacji estetycznych w budowaniu nowej (ponowoczesnej) wspólnoty.

Budowa różnych wspólnot stanowi niejednokrotnie źródło niepokoju i społeczeństwa, i filozofów. Ukazał je w swoim wystąpieniu prof. dr hab. Jan Szmyd, wykazując, że globalizacja w duchu neoliberalistycznym niewiele ma do zaoferowania w dziedzinie wyższej kultury, wyższych sensów czy duchowości. Procesowi temu towarzyszy zjawisko „kultury wyczerpania”, kultura masowa i konsumpcjonizm. Zdaniem prof. Szmyda uetyczenie polityki i ekonomii, procesów globalizacji, stanowi warunek konieczny przetrwania naszej cywilizacji.

Niepokoje poprzedniego wystąpienia w nieco innym wymiarze i z innych powodów ujawniły się również w referacie prof. dr hab. Andrzeja L. Zachariasza. Autor sformułował tezę, iż zachodzące procesy prowadzą do zakwestionowania intelektualnej tradycji kultury europejskiej, zaś konsekwencją tego byłby koniec filozofii. Autor rozważał pozytywne i negatywne skutki tego typu myślenia (postmodernistycznego) i jego wpływ na kształt kultury europejskiej.

Refleksje nad kondycją człowieka, kulturą i historią ujawniły również szereg problemów niepokojących filozofów współczesnych. W tej sekcji goście zagraniczni zwrócili uwagę na kwestię pluralizmu. Dr Basia Nikiforowa mówiła o pluralizmie religijno-kulturowym końca XX w. i początku w. XXI, prowoku-

jąc późniejszą dyskusję z prof. W. A. Salejewem, który w wystąpieniu *Człowiek a pluralizm kulturowy* analizował problemy człowieka przełomu wieków jako twórcy i odbiorcy duchowego głównych sfer kultury, zagadnienie pluralizmu i identyfikacji człowieka. Kontrowersje wzbudził referat prof. dr hab. Petra Kraluka – *Chrześcijaństwo a nacjonalizm*. Postawił on wysoko ryzykowną tezę dotycząca genezy narodów – powstały tam, gdzie było chrześcijaństwo a w społeczeństwach zachodziły zarazem procesy sekularyzacji. Ukazał on też szereg paralel między chrześcijaństwem a ideologią narodową (m.in. tzw. teksty sakralne, język sakralny, historia sakralna, kult świętych bądź bohaterów, rytuały etc.).

Globalizacja niesie sama w sobie pewne zagrożenia. Są też zagrożenia, które mają wymiar globalny. Na ten fakt zwrócił uwagę referat prof. dr hab. S. Sztumskiego pt. *Filozofia przeżycia w warunkach globalnych zagrożeń*. Autor zauważył, że pod koniec XX w. nałożyły się na siebie dwa negatywne zjawiska: moment krytyczny w sferze biosfery i kryzys w sferze kultury. Wytworzyło to poczucie lęku, „pustki egzystencjalnej” i niemożności adaptowania się człowieka do nieprzyjaznego, wariabilnego środowiska, zagęszczonego artefaktami, naporem informacji i gonitwą za zyskiem. Autor podkreślił tu rolę filozofii w przywracaniu równowagi, właściwej hierarchii wartości i ochrony własnego środowiska.

Człowiek zawsze konsolidował się i jednoczył w obliczu zagrożeń. Być może jednym z takich momentów jest nasza przynależność do Unii Europejskiej, stanowiąca również źródło niepokoju. Tradycje i wzorce historyczno-filozoficzne przypomniał referat prof. dr hab. Bogumiły Truchlińskiej pt. *Tradycje polskiego unionizmu*, wskazujący, że to polska szkoła prawa międzynarodowego w wiekach średnich, jak i praktyka społeczno-polityczna, dała Europie wzorce zjednoczenia. Idea unionizmu była podjęta przez polskich romantyków, zaś w XX wieku, w jego I połowie, przez filozofów takich jak W. Lutosławski i J. H. Braun. Dr Agnieszka Nowak poszukiwała natomiast podstaw prawnofilozoficznych w dokumentach Unii Europejskiej – jej konstatacje prowadziły do tezy: zmierzch państwa narodowego. Polskie tradycje wskazują jednakże na inne możliwości i może warto byłoby przybliżyć również nasze akta unijne, jednoczące narody, państwa i różne wyznania.

Wszelkie zmiany budzą niepokój – samo pojęcie zmiany jak i zmiany społeczno-kulturowe również były poddane analizie z punktu widzenia antropologii kulturowej przez dra Macieja Rajewskiego.

Prof. dr hab. S. Symotiuk w swoim wystąpieniu zaprezentował pomysły na ratowanie cywilizacji – poprzez właśnie zmianę naszych postaw w trzech zasadniczych kwestiach: stosunek człowieka do świata rzeczy, do państwa i do ładu światowego. Propozycje przedstawione w referacie odwoływały się do filozofii aktywizmu społecznego, podkreślając podmiotowość, kreatywność i odpowiedzialność każdego członka społeczeństwa. Towarzyszył temu postulat wyzwiania aktywności i inicjatyw oddolnych, który przypomniał mi zapomniana-

ne już dziś idee Adama Skwarczyńskiego (dwudziestolecie międzywojenne). Wystąpienie to akcentujące kategorię ludzkości jako podmiotu wpisuje się w uniwersalistyczną tradycję filozofii polskiej, która wszak nie przekreślała również roli indywidualium.

Bogactwo referatów, niemożność uczestniczenia w różnych sekcjach jednocześnie – to przyczyny omówienia tylko niektórych wystąpień. Należy podkreślić tu optymizm filozoficzny, wiarę w rolę filozofii i mimo wszystko w człowieka, emanujące z licznych głosów i dyskusji.

Anna Rossmanith

Konferencja: *Dzisiejsze znaczenie zapoznanych wartości polskiej kultury* (16–18.11.2002 r.)

Конференция: *Сегодняшнее значение глубоких ценностей польской культуры*
(16–18.11.2002 г.)

Prof. zw. dr hab. Maria Szyszkowska, senator RP, kierownik Katedry Filozofii Prawa i Nauki o Państwie Uniwersytetu Warszawskiego, była inicjatorem ogólnopolskiej, międzyrodowiskowej konferencji na temat: *Dzisiejsze znaczenie zapoznanych wartości polskiej kultury*, zorganizowanej w dniach 16–18 listopada 2002 roku w Kuźnicy na Helu, dzięki wsparciu „Fundacji Uniwersytetu Warszawskiego”. Inicjatorka powitała uczestników i dokonała oficjalnego otwarcia konferencji.

Pierwszego dnia obrady prowadził dr Władysław Kulesza (Uniwersytet Warszawski). Referaty wygłosili: prof. dr hab. Andrzej Zachariasz (Uniwersytet Rzeszowski) pt. *Wspólnota Europejska a tożsamość narodowa*; dr Władysław Kulesza (Uniwersytet Warszawski) pt. *O mądrości unijnej (i przedwojennej) przodków naszych*; prof. dr hab. Adam Łopatka (Warszawa) pt. *Prawo polskie a prawo unijne*; prof. dr hab. Witold Wołodkiewicz (Uniwersytet Warszawski) pt. *Prawo rzymskie w dawnej Polsce – mit czy rzeczywistość*; prof. dr hab. Wanda Kustrzeba (Starogard Gdański) pt. *Wartość słowa* oraz dyrektor Tadeusz Stolarski pt. *Poglądy Mickiewicza w świetle Trybuny Ludów*. Obrady zakończyła dyskusja.

Drugiego dnia konferencji w sesji przedpołudniowej obrady prowadził prof. dr hab. Adam Łopatka (Warszawa). Referaty wygłosili: dr Tomasz Kozłowski (Uniwersytet Warszawski) pt. *Potęga wartości – polskie reinkarnacje Fryderyka Nietzschego* oraz dr Jacek Breczko (Białostocka Akademia Medyczna)